

Actele de limbaj – reper în formarea competenței de comunicare în limba română ca limbă a doua (instituții de educație timpurie)

Galina MUTCOGLO

Universitatea de Stat din Comrat, UTA Găgăuzia, R. Moldova

Învățarea limbii române în instituțiile de educație timpurie cu program în limbile minorităților naționale presupune atât dezvoltarea competenței de comunicare, cât și „familiarizarea educabililor cu regulile și normele etice, cu tradițiile, istoria, cultura vorbitorilor limbii-țintă” [2, pag.21].

„Tabloul relațiilor omenești, fiind o parte a tabloului lumii, își are coloritul său național” [3, pag. 128]. Popoarele lumii, locuind în împrejurări diferite, vorbind limbi diferite, având nivel diferit de dezvoltare etc., și-au conceput obiceiurile, tradițiile, comportamentul, specific mentalității lor. Istoricește, fiecare popor și-a creat atât reguli convenționale de comportare (politicoasă) a oamenilor în societate (din fr. Etiquette), cât și norme de susținere a discuției în diferite situații de comunicare.

Astfel, ca comunicarea să atingă efectul scontat, vorbitorii trebuie să respecte nu numai normele de comportament etic, dar și normele de comunicare.

Comunicarea, ca proces, poartă în sine un caracter creativ, modelat în corespundere cu dexteritățile de operaționalizare a facultăților comunicative. Acestea se prefigurează într-o competență ce presupune în sine formularea enunțurilor în dependență de intențiile urmărite de vorbitor. Totodată, însă, această creativitate conține în sine și un șir de *acte de limbaj*. Actul de limbaj este actul performat prin utilizarea limbii în situații de comunicare concrete: secvența produsă de vorbitor cu o anumită intenție comunicativă, într-un context determinat [4, pag. 798].

Conform teoriei actelor de vorbire elaborată de filosoful englez J. Austin limbajul are nu doar o funcție descriptivă, el este folosit pentru realizarea unor acțiuni având diferite scopuri [1]. În felul acesta, teoria în cauză se bazează pe conceptul de *acțiune* împlinită prin utilizarea limbajului în situații concrete de comunicare [6, pag. 133].

Create de fiecare popor pe parcursul evoluției sale istorice în care s-a cristalizat “gama emotivă” a comunității date acestea, în diverse izvoare lingvistice, poartă denumirea de „*acte de vorbire*”, „*clisee*”, „*expresii verbale*”, „*construcții stabile*”, „*acte comunicative etc.* De aici o trăsătură specifică pentru astfel de construcții rezidă din faptul că ele reprezintă elementul esențial al oricărei culturi naționale, exprimă bogata experiență populară, accentuând obiceiurile, modul de viață, condițiile de trai, ce sunt individuale și specifice poporului dat.

În comportarea verbală se manifestă persoana prin prisma epocii, țării, regiunii concrete, grupului social respectiv. Manifestările acestei apartenențe se reliefează într-un fenomen complex, legat de locul de naștere, de studii, de particularitățile individuale ale vorbitorului în calitate de reprezentant al clasei sociale, de membru al unei colectivități. Astfel, ea are o aplicare atât generală, cât și strict situativă.

Actele de limbaj se manifestă în comportamente verbale la nivelul enunțurilor cu ajutorul cărora vorbitorul are posibilitatea să realizeze diferite acțiuni: să se prezente, să solicite o informație, să exprime o cerere, o rugămintă, atitudini și sentimente; să exprime dorința etc.

J. Searl identifică cinci clase de acte de vorbire:

a) *asertivele* (diverse afirmații): verbe performative – a afirma, a sugera, a insista, a presupune, a se plânge.

b) *directivele* (cererile, sfaturile, întrebările): verbe performative - a cere, a solicita, a ruga, a invita, a sfătui etc.

c) *promisivele* (asumarea unor angajamente): verbe performative - a promite, a jura, a făgădui etc.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-Non-Commercial 4.0. International License

e) *expresivele* (actele care servesc la exprimarea emoțiilor): verbe performative - a mulțumi, a saluta, a felicita etc.

d) *declarativele* (diverse acțiuni instituționale): verbe performative – a anula, a proba, a boteza, a concedia etc. [8, pag. 57].

În Nivelul Prag *actele de vorbire* au fost grupate în 6 subcapitole, constituite pe baza funcțiilor comunicative comune: *convențiile sociale* - grupează actele de vorbire prin care se stabilesc relațiile între interlocutori conform unor reguli deja "ritualizate"; *informațiile* – conțin actele de vorbire prin care se obțin informații despre fapte și modalitățile de acțiune; *atitudinile și sentimentele* - se refera la acele acte de vorbire care exprima emoții momentane sau durabile; *regulile de acțiune* – reunesc acte de vorbire care au funcția de a orienta și realiza acțiunile; *organizarea discursului* - conține actele de vorbire care servesc la organizarea discursului individual; *strategiile reparatorii* - grupează actele prin care se perfecționează înțelegerea dintre interlocutori [5].

Succesul utilizării actelor de limbaj depinde de îndeplinirea anumitor condiții, numite condiții de reușită (Austin) sau condiții de satisfacere (Searle), cum ar fi:

1. condiția de conținut propozițional (indicator al naturii conținutului actului respectiv);
2. condiția/condițiile preliminare (face referire la ceea ce locutorul cunoaște sau crede despre interlocutorul său, în privința intereselor sau intențiilor sale, precum și în privința relațiilor stabilite între ei);
3. condiția de sinceritate (indică starea psihologică a locutorului privitor la actul performat);
4. condiția esențială (trimite la tipul de obligație pe care locutorul sau interlocutorul o aruncă în joc în momentul enunțării actului ilocutoriu) [8].

De exemplu, actele de limbaj selectate pentru a fi învățate în grupa mare:

• Formule de salut la întâlnire:	– <i>Bună!/ Salut! Bună seara!</i>
• Răspunsuri la salutul de întâlnire	– <i>Bună!/ Salut! Bună seara!</i>
• Răspunsuri la salutul de întâlnire	– <i>Bună!/ Salut! Bună seara!</i>
• Formule de prezentare (autoprezentare)	<i>Mă cheamă + prenume</i> – <i>Mă cheamă Sorina.</i>
• Formule de prezentare a cuiva	<i>El/ea este + profesie</i> – <i>El este medic.</i> – <i>Ea este educatoare.</i>
• Identificări de persoane	– <i>Acesta este tata. Aceasta este mama.</i>
• Stabilirea apartenenței	– <i>Bunicul meu. Bunica mea.</i>
• Descriere de obiecte	<i>Balon mare și verde, mașină mică și roșie</i>
• Descriere de persoane, acțiuni	<i>Frate harnic, soră frumoasă</i>
• Cererea de informații privind obiecte, însușiri (a cere identificarea a ceva)	– <i>Cum este cubul? Cum este mașina?</i> – <i>Cum este calul? Cum este vaca?</i>
• Răspuns la cerere. Oferirea de răspunsuri verbale și nonverbale	– <i>Cubul este galben.</i> – <i>Mașina este roșie.</i> – <i>Calul este puternic. Vaca este mare.</i>
• Cererea de informații privind identificarea unei persoane, caracteristici (a cere identificarea cuiva)	– <i>Cine este acesta? Cine este aceasta?</i> – <i>Cum este bunicul tău? Cum este bunica ta?</i>
• Răspuns la cerere. Oferirea de răspunsuri verbale și nonverbale	– <i>Acesta este (e) bunicul meu. El este harnic.</i> – <i>Acesta este (e) bunica mea. Ea este harnică.</i>
• Cererea de informații cu privire la persoană	– <i>Ai o soră?</i>
• Răspuns la cerere	– <i>Da, (am). Am.</i> – <i>Nu (am). Nu, nu am.</i>
• Oferirea de informații despre propria persoană	– <i>Eu sunt Corina./Mă numesc Corina. Am 6 ani.</i>
• Oferirea de informații despre alte persoane	– <i>El este Victor./ Acesta este Victor.</i>

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-Non-Commercial 4.0. International License

	– <i>Victor are 5 ani./El are 5 ani.</i>
• Cererea de informații asupra unui fapt	<i>Cine? Ce? Unde? Cât? Câte? Cu cine? Cu ce? Cum este? etc.</i>
• Exprimare de atitudini și sentimente	<i>Îmi place vara. Îmi plac caisele.</i>
• Exprimare de urări	<i>La mulți ani!</i>
• Exprimarea durerii	<i>Mă doare capul. Mă dor urechile.</i>
• Exprimarea cantității	5 -10
• Instrucțiuni/ordine	<i>Ascultați! Repetați! Răspundeți! Desenați! Colorați! Vorbiți! Puneți! (Nu) Ridicați cartonașul! (Nu) vorbiți! (Nu) puneți</i>
• A cere cuiva să facă ceva	<i>(Te rog), închide ușa! (Te rog), dă cartea!</i>

Cere să remarcăm că la etapa de învățare timpurie a limbii române capacitatea de a recepționa la auz și înțelege mesajele orale este superioară capacității de exprimare. Aceasta explică existența unui număr mai mare a actelor de limbaj pe care copiii nu le pot utiliza încă cu ușurință, dar le percep, și reacționează la ele. De ex.: instrucțiunile emise de profesor, condițiile de învățare, comportament etc. Acestea sunt utilizate atât în activitățile de învățare a limbii române, cât și în activitățile de regim realizate în limba română.

În cadrul fiecărui fiecărei activități de învățare sau activități de regim trebuie să fie utilizate acte de vorbire specifice contextului tematic/activității. Actele de limbaj se învață gradual, fiind urmărită de la grupă gradualitatea acestora (complexitatea actelor de limbaj).

	Grupa mijlocie	Grupa mare	Grupa pregătitoare
Formule de prezentare /autoprezentare	(Eu) Sunt + prenume <i>Eu sunt Elena.</i>	Mă cheamă + prenume <i>Mă cheamă Sorina.</i>	<i>Mă numesc Victor.</i>
Formule de prezentare a cuiva: a prezenta (acte directive)	<i>El este Dan. Ea este Dana.</i>	<i>El este medic. Ea este educatoare.</i>	<i>Ea este Dana. Ea este educatoare. El este Dan. El este medic.</i>

Însușindu-și limba, copilul dobândește mijlocul prin care poate realiza comunicarea cu cei din jur, poate ajunge la cunoașterea realității obiective.

Actul de limbaj este actul performat prin utilizarea limbii în situații de comunicare concrete: secvența produsă de vorbitor cu o anumită intenție comunicativă, într-un context determinat.

Pentru o comunicare interpersonală la etapa de educație timpurie e nevoie de formarea deprinderilor de vorbire orală și de dezvoltarea fluidității verbale. Din acest considerent, actul vorbirii presupune stăpânirea limbajului la toate nivelurile limbii: fonologic, gramatical, lexical și sintactic, posedarea deprinderilor de gândire în limba română și înlăturarea barierelor în comunicare. Actul de limbaj încadrat în situații de comunicare devine o formă de acțiune: *vorbind, acționăm asupra celuilalt.*

În concluzie, vârsta preșcolară este o etapă de intensă dezvoltare a limbajului, ceea ce impune alegerea unor acte de limbaj, a unui conținut bine dozat și folosirea unor mijloace de eficiență maximă pentru ca acest proces firesc să se dezvolte optim.

Bibliografie

- [1] J. L. Austin Cum să faci lucruri cu vorbe. Pitești: Paralela 45, 2005.
- [2] Curriculum național la limba română pentru instituțiile cu program în limbile minorităților naționale. Chișinău, 2018.
- [3] Н.И. Формановская, Речевой этикет и культура общения. М. 1999.
- [4] Gramatica academică a limbii române. Editura Academiei Române, București, 2005.
- [5] Nivel prag pentru învățarea limbii române ca limbă străină. Consiliul de Cooperări Culturale, Strasbourg, 2001.
- [6] A.Pătrunjel, Modele de descriere a actelor de vorbire în lingvistica pragmatic.//Academos, nr. 4, 2018.

ACROSS – A COMPREHENSIVE REVIEW OF SOCIETAL STUDIES

ISSN 2602-1463

Vol. 2 2019

Special issue: New Educational Practices

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-Non-Commercial 4.0. International License

[7] C. Kerbrat-Orecchioni, *Les actes de langage dans le discours*. Paris: Armand Colin, 2012.

[8] J. R. Searl *Les actes de langage. Essai de philosophie du langage*. Paris: Hermann, 1992.